

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

IX. 1922.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1922.

Over het grootzegel der Admiraliteit van Zeeland.

In mijn opstel over het Goudsmidsgilde te Middelburg ¹⁾, heb ik medegedeeld, dat MATTHIJS HOOFT, de jonge, de vervaardiger is geweest van het fraaie zegel van de Admiraliteit van Zeeland. Meerdere bijzonderheden kon ik toen niet aangeven, thans echter wèl.

De heer C. DE WAARD, oud-commies bij het Rijksarchief alhier, had de beleefdheid mij een afschrift van twee stukken te doen toekomen, waarvan mij het gebruik voor ons *Jaarboek* werd toegestaan en die m. i. een aardige aanvulling omtrent dat zegel geven. De beide bedoelde stukken berusten in de lias «acquitten», behorende bij de rekening van den Ontvanger-Generaal te water van 1 Januari—30 September 1666.

De jonge HOOFT was in Januari 1653 uit Aken hier ter stede aangekomen; den 28sten van die maand ontving hij het Middelburgsche poorterschap. Zijn naamgenoot, MATTHIJS HOOFT, de oude, was in 1652 JOH. LOOFF als stempelsnijder aan de Zeeuwsche Munt opgevolgd. Vermoedelijk heeft deze den talentvollen zoon of neef, die mogelijk zijn leerjaren in Duitschland had doorgebracht, naar hier gelokt om hem bij het stempelsnijden behulpzaam te zijn.

¹⁾ *Jaarboek voor Penningkunde* 1914. p. 73.

Het eerste stuk, dat ons omtrent het bewuste zegel inlicht, bevat een brief van den jongen Hooft aan de Ed. M^o. heeren van den Rade ter Admiraliteyt in Zeelandt, die als volgt luidt:

«Verthoont met behoorlijcheijt, Uwe Ed. M^o. dienaar MATTHIJS HOOFT DE JONGH, hoe dat hij suppliant door ordere van de heer Secretaris N. N. (mr. JOHAN) STEENGRACHT heeft gemaect en gesneden het groot Segel van den Raat ter Admiraliteijt in Zeelandt, welck voorschreven zegel gesneden is op een staale schijve of blockjen, om door een ijseren instrument of schroeve gedruckt te kunnen werden, seer curieuss, sonder moeijte en sonder arbeit en tot een perdurant en eeuwig gebruijck kan dienen, en volgens de proeve, daar van genomen, is bevonden haer Ed. M^o. over sulckx dit werck insiende, den suppliant sijne goede genegentheijt, studij, lust, geest en ijver tot de const sullen helpen stijven, voortsetten en mainteneren en hem daar vooren soodanig te recogniceren en te bejonstigen als haar Ed. M^o. gewon zijn voor desen aen haere dienaren en oeffenaers en voorsate, in diergelijcke constige wercken te tracteren; oock sijne genegentheijt, dienst en const sooveel hem van boven is vergund en noch sall of can geschonken worden, haer Ed. M^o, seer gedienstelijck is opdragende om zijner alser ijets mochte voorvallen ten besten te gedenken. Sulcx doende etc.”.

Wij zien er uit, dat secretaris JOH. STEENGRACHT aan MATTHIJS HOOFT had opgedragen een zegel voor de

Admiraliteit te snijden, dat deze daarvoor een stalen schijf of blokje heeft gebruikt, en dit op zoodanige wijze had bewerkt, dat men daarmede met behulp van een schroef zonder eenige moeite talrijke afdrukken kon vervaardigen. HOOFT had goed werk geleverd, want de proef was naar genoegen uitgevallen, zoodat hij verzocht om voor zijn kunstwerk betaald te worden, gelijk de heeren dit gewoon waren te doen. Wat hij voor zijn arbeid ontving, vernemen wij uit het volgende:

Heer. Ontfanger generael VAN DER STRINGE, wij ordonneren U. E. te betalen aen MATTHIJS HOOFT DE JONGE, segelgraveerder tot Middelburgh, de somme van vijf en vijftich ponden derthien schellingen, vier groten Vlaems, te weten £ 50.— Vlaems over het snijden van een curieus groot zegel voor dit collegie, en £ 5 : 13 : 4 Vlaems tot rembursement van sooveel bij hem verschoten aen verscheide teekeningen bij eenige constenaers gemaect volgens annexe rekeninge. Ende sal U ter voorschreven somme van £ 55 : 13 : 4 Vlaems in uytgeven strecken, mits overbreingende dese met behoorlijcke quitancie. Actum in den Rade ter Admiraliteijt in Zeelant tot Middelburgh 13 September 1666.

G. INGELS, G. VAN DER NISSE, WILLEM BACKER.

HOOFT kreeg dus 50 pond of *f* 300 voor het snijden van het curieuse grootzegel en bovendien eenige ponden voor hetgeen hij aan anderen had uitgegeven voor verschillende teekeningen, die hij ten behoeve van de voorstelling op het zegel had noodig gehad. De stempel

door Hooft vervaardigd ¹⁾ bestaat nog, en, wat inderdaad merkwaardig is, eveneens de «yvoorekas», waarin het stuk van den aanvang af is geborgen geweest. Het doosje is met zwart fluweel bekleed. Beide zijn eigendom van den heer VAN KERKWIJK.

Het komt zelden voor, dat bekend wordt, wie de figuren voor een medaille of voor een zegel heeft ontworpen, vandaar dat het volgende stuk niet van belang is ontbloot:

Dicklaratie onkosten door MATTHIJS HOOFT DE JONGH, gedaen ten dienste van de Ed. Mo. Heeren deser provincie van Zeelandt omme eenen paratenente stellinge en teickeninge te hebben van 't groot Admiraliteijts Seegel, gedaen met speciale ordre en last van de heer N. N. STEENGRACHT.

Drij teikeningen van schepiens tot Vlissingen van N. N., aen hem betaelt. £ 1 : 10 : 0

Naederhandt noch drij van de voorschreven sijne soon, verschooten £ 1 : 10 : 0

den 2 September A(nno) 1665, van Sr ABRHAM VAN BARLAER, voor twee teieckeningen volgens quitansie, verschooten £ 1 : 1 : 0

den 16 dito, van S^r. LUDOLPH BACHUIJSE van Amsterdam een teijckeninge, verschoten en port . £ 1 : 2 : 0

Transporteeren . . . £ 5 ; 3 : 0

¹⁾ Zie de afbeelding er van in *Jaarboek 1914*, pl. III no. 6.

<i>Per transport . . .</i>	£ 5 : 3 : 0
den 6 Augus(tus) 1666, voor ijvoore kass of doose daer de stale stempel in bewaert wert	£ 0 : 8 : 4
voor bekleeden	£ 0 : 2 : 0
Somme	£ 5 : 13 : 4

Hieruit blijkt, dat Hooft niet spoedig is tevreden geweest met wat men hem had voorgeteekend, daar drie of vier verschillende «constenaers» daartoe hun talenten ten beste hebben moeten geven.

«De scheepjes tot Vlissingen» van den onbekenden Vlissingschen artiest en diens zoon zullen weinig indruk hebben gemaakt, in ieder geval komen ze niet op het zegel voor; slechts een heel klein stukje van een gemetselden steenen muur of van een hoofd is op den achtergrond links zichtbaar. Daarna schijnt Hooft den bekenden Middelburgschen glasschrijver ABRAHAM VAN BARLAER in den arm te hebben genomen, daar deze twee teekeningen voor hem vervaardigde. Vermoedelijk zijn ze ook niet geschikt bevonden, zoodat ten slotte de beroemde Amsterdamsche zeeschilder LUDOLF BACKHUYSEN bij de zaak te pas is moeten komen. De beide eerste mededingers hadden allen *f* 3 per teekening ontvangen; LUDOLF BACKHUYSEN ontving voor slechts ééne schets het dubbele. Toch was VAN BARLAER in zijn tijd een zeer vermaard glasschrijver¹⁾ of glasgraveerder, die hier ter stede en in geheel Zeeland

¹⁾ Glasschrijver was oudtijds een gewone uitdrukking; zoo waren de gebroeders CRABETH, die in de 16e eeuw leefden, en die o.a. de beroemde glazen aan de kerk van Gouda hebben geleverd, in het «glasschrijven» zeer bedreven.

merkwaardig werk heeft geleverd. Reeds in 1638 kreeg hij 24 p. Vlaamsch voor de levering van «geschreven glazen in de kercke en huysinge van den secretaris tot Oostcappel». In 1647 vervaardigde hij een glas, waarop het wapen der stad gegraveerd was en dat aan JOH. DE KNUYT, representeerende den Eerst Edele, geschonken werd om gesteld te worden op zijn hofstede, vermoedelijk, zegt KESTELOO in de *Stadsrekeningen*, waaruit ik dit ontleen, het huis «Om» te Serooskerke. Zijn belooning er voor bedroeg slechts £ 5. Ontelbaar zijn de glazen geweest, die hij voor kerken in Zeeland heeft bewerkt. Zij vertoonden meestal de wapens van Middelburg of die van de heeren van Wet en Raad. Ook het Raadhuis te Middelburg ontving proefjes van zijn kunst, door de levering van zes glazen van Fransch glas, waarop de wapens van Middelburg, van Domburg en die van zes burgemeesters en vier thesauriers voorkwamen. VAN BARLAER vervaardigde ook een schets voor de nieuwe kerkkronen, die in 1672 werden aangeschaft. Hij schijnt een begaafd man te zijn geweest, die ook de dichtkunst beoefende, ten minste wij lezen hieromtrent, dat hij in 1674 £ 1 : 13 : 4 ontving voor het laten drukken van 100 exemplaren «van 't dicht by syn E. gemaect op 't jubeljaer en aen haer Ed. achtb. gedicteert». In 1681 wordt hij als overleden vermeld.

LUDOLF BACKHUYSEN heeft veel grooter reputatie nagelaten. Geboren in 1631 te Embden, werd hij leerling van A. VAN EVERDINGEN en H. DUBBELS. Zijne schilderijen vervaardigde hij meestal naar schetsen direct naar de natuur genomen en die hij daarna in zijn atelier uitwerkte.

In het Rijksmuseum worden prachtige kapitale stukken van hem bewaard. Hij stierf in 1709.

Wij mogen dus aannemen, dat het fraai geteekende zeilschip, dat bijna het geheele veld van het zegel inneemt, met zeer veel waarschijnlijkheid door LUDOLF BACKHUYSEN is ontworpen.

M. G. A. DE MAN.

